

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ СТУДЕНТІВ ЧОЛОВІЧОЇ ТА ЖІНОЧОЇ СТАТІ В ПРОЦЕСІ ЇХ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стахова Ольга Олександрівна

*кандидат психологічних наук, старший викладач
кафедри загальної, вікової та педагогічної психології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Гардзель Назарій Васильович

*магістрант V курсу історичного факультету,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Анотація. У межах публікації висвітлено сутність понять “стать”, “гендер”, розкрито змістовну відмінність даних дефініцій, виявлено гендерні особливості студентів чоловічої та жіночої статі в процесі їх навчально-професійної діяльності у вищому навчальному закладі, особливості ставлення до майбутньої професії.

Ключові слова: стать, гендер, гендерні відмінності.

Постановка проблеми. Протягом багатьох років науковцями досліджуються питання, які стосуються психологічних відмінностей осіб чоловічої й жіночої статі. Проте з розвитком сучасного суспільства постає проблема в необхідності сучасних теоретичних і практичних пояснень гендерних психологічних особливостей чоловіків та жінок, зокрема серед студентської молоді. А тому одним із актуальних досліджень сьогодення є дослідження впливу особистісних відмінностей хлопців і дівчат у процесі навчання, а також подальшій професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній науці звернення до розкриття гендерних особливостей представників сильної й слабкої статі є досить поширеним, про що свідчать численні праці дослідників – В.П. Агеєва, І.С. Кльоциної, О.М. Курдибахи, І.В. Ламаш, Д. Майерса та ін., які зосередили свою увагу на розкритті гендерних відмінностей переважно в пізнавальній, мотиваційній сферах особистості. Натомість, із-поміж широкого кола робіт варто відзначити науковий доробок Н.М. Безносько, С.О. Вільдгрубе, О.В. Зозулі, С.В. Маковеевої, І.В. Нікітіної, М.Ю. Рогозіної й ін., присвячений проблемі дослідження гендерних особливостей студентів як фактору їх успішності в навчальній і майбутній професійній діяльності.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі наукових джерел із досліджуваної проблеми та розкритті гендерних відмінностей студентів чоловічої й жіночої статі в процесі їх навчально-професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Взаємовідносини чоловіків і жінок у різних сферах їхньої життєдіяльності призвели до розмежування понять “стать” й “гендер”.

Як зазначає І.С. Кльоцина, стать – це поняття, яке “... об’єднує всю сукупність тілесних, фізіологічних характеристик, на основі яких людину можна вважати чоловіком або жінкою” [3, с. 13].

На думку В.П. Агєєва, гендер – це “... система цінностей, норм і характеристик чоловічої та жіночої поведінки, стилю життя й способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття” [1, с. 11]. За словами автора, поява гендерних досліджень як нового наукового напрямку розмежовує рівних громадян за соціально-економічною, віковою, етнічною та гендерною ознакою.

Гендерні дослідження – це дослідження, які відображають соціальне розуміння статевих відмінностей, пояснюють існування людського роду у вигляді значень і сенсу залежно від розподілу за ознакою статі в суспільстві [2].

Становлення особистості відбувається за допомогою засвоєння моделі гендерної поведінки. Кожна людина створює ідеальну модель представника певної статі й співвідносить власну поведінку з цією моделлю [4, с. 170].

Гендерна поведінка має своє представлення в різних видах діяльності людини: під час виконання нею сімейних обов’язків, у процесі спілкування з колегами по роботі. Водночас вираження гендерної поведінки присутнє й під час опанування особистістю суспільно-значущим досвідом, тобто в процесі навчання, зокрема у ВНЗ.

Так, І.В. Нікітіна, досліджуючи гендерні особливості студентів як фактор їх успішності в навчальній і майбутній професійній діяльності, дійшла висновку, що юнаки-студенти краще розв’язують нові інтелектуальні та сенсорні завдання, в той же час інтелектуальна й сенсорна активність дівчат більше піддається змінам при тренуванні та навчанні. Студентки краще сприймають вербальну (словесну) інформацію, швидше розшифровують емоції оточуючих. Вони більш точно сприймають явища дійсності, більш спостережливі. Юнаки краще запам’ятовують цифри, дівчата – слова. При виконанні завдань студентки орієнтуються на швидкість їх виконання, а студенти – на точність. Самооцінка дівчат більш залежна від ставлення та оцінки оточуючих, ніж самооцінка юнаків. Жіноча аудиторія тихіша за чоловічу [5, с. 49-50].

Відтак, зважаючи на окреслені вище теоретичні викладки, нами було проведено дослідження, спрямоване на розкриття гендерних відмінностей студентів чоловічої й жіночої статі в процесі їх навчально-професійної діяльності. В опитуванні взяли участь магістри

V курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, серед яких 10 дівчат та 9 хлопців.

У зв'язку з цим, звертаючись до первинних даних дослідження за власноруч розробленою нами анкетною, необхідно зауважити, що, відповідаючи на перше її питання “Які психологічні особливості (якості, риси характеру) проявляються у представників студентства чоловічої й жіночої статі в процесі навчання?”, опитані представили досить широкий діапазон окреслених вище характеристик (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Гендерні відмінності студентів
чоловічої та жіночої статі у процесі навчання**

№ з/п	Ініціали студентів	Якості особистості	
		Чоловіча стать	Жіноча стать
1	М.С.	стриманість, розсудливість, відсутність емоцій	зосередженість, справедливість
2	М.А.	харизматичність, лінощі	працелюбність, доброзичливість, старанність
3	Г.О.	цілеспрямованість, лінощі	відповідальність, емпатійність
4	С.А.	пасивність, відповідальність	акуратність, сумлінність
5	Н.В.	лінощі, наполегливість, роздратованість, неврівноваженість	врівноваженість, старанність, стратегічність, хитрість
6	Г.О.	витримка, альтруїзм, врівноваженість, смирення	доброта, доброзичливість, порядність, оптимізм, завзятість
7	Я.В.	цілеспрямованість	старанність, відповідальність
8	Г.Н.	лінощі, наполегливість, кмітливість	старанність, відповідальність, наполегливість
9	Б.Д.	справедливість	комунікабельність
10	У.Н.	наполегливість, ініціативність, цілеспрямованість	організованість, відповідальність, працелюбність
11	Ц.К.	кмітливість, безвідповідальність	організованість, відповідальність, працелюбність
12	Г.Г.	цілеспрямованість	швидка концентрація уваги
13	З.К.	наполегливість, винахідливість, лінощі	хитрість, зазубрювання матеріалу, лінощі
14	К.С.	лінощі, поверхневність	старанність, часом несерйозність
15	К.А.	наполегливість, винахідливість, лінощі	розсудливість, відповідальність
16	Н.Н.	хитрість, непосидючість, роздратованість	посидючість, роздратованість, хитрість, розчарування, радість
17	Я.Я.	лінощі, безвідповідальність	толерантність, відповідальність, зосередженість, нервовість
18	Г.Я.	серйозність, врівноваженість	гуманність уважність чуттєвість,

		запальність	істеричність
19	К.К.	цілеспрямованість	відповідальність, стресовість працелюбність

Отже, як видно з табл. 1, найбільш характерними психічними якостями для чоловічої статі в процесі навчання студентами було визначено наполегливість (16%), цілеспрямованість (12%), відповідальність (10%), лінощі (17%). Подібний перелік якостей став підґрунтям для створення образу студента-юнака як зваженої, стійкої, наполегливої, відповідальної особистості з елементами лінощів й несерйозного ставлення до навчального процесу у виші.

Найбільш притаманними психічними якостями для осіб жіночої статі стали відповідальність (22%), старанність (21%), працелюбність (15%). Це пояснюється тим, що переважна більшість студенток-дівчат більш завзято, ніж хлопці, ставиться до навчання, намагається завжди розпочату справу довести до кінця. Проте поряд із окресленими вище якостями було названо й такі особливості юнок, як їх роздратованість, нервовість, стресовість, що вказує на більшу, в порівнянні з хлопцями, залежність настрою дівчат від змінюваних умов навколишнього середовища, їх бурхливішу емоційну реакцію на все, що відбувається навколо.

Відповідаючи на друге питання анкети “Які психологічні особливості проявляються в чоловіків-представників педагогічної спільноти та жінок-педагогів у процесі їх професійної діяльності?”, студенти представили результати, відображені в табл. 2.

Таблиця 2

**Гендерні відмінності педагогів
чоловічої та жіночої статі у процесі професійної діяльності**

№ з/п	Ініціали студентів	Якості особистості	
		Чоловіча стать	Жіноча стать
1	М.С.	впевненість, структурованість дій	педантичність
2	М.А.	демократичність, дисциплінованість	авторитарність, стараність
3	Г.О.	стриманність, стійкість	креативність відповідальність
4	С.А.	скрупульозність, егоцентризм	сором'язливість, працьовитість
5	Н.В.	врівноваженість, стараність наполегливість	творчість, чутливість старанність
6	Г.О.	доброта, доброзичливість порядність, оптимізм, завзятість	працьовитість, витримка, емпатійність
7	Я.В.	поміркованість, пунктуальність	старанність, відповідальність
8	Г.Н.	демократичність,	старанність, доброта,

		дисциплінованість	турбота
9	Б.Д.	справедливість	комунікабельність
10	У.Н.	об'єктивність, самостійність, розсудливість	справедливість, вимогливість
11	Ц.К.	впевненість, пунктуальність	комунікативність, старанність
12	Г.Г.	ерудованість.	емоційна витривалість
13	З.К.	прямолинійність, старанність	творчий підхід, винахідливість
14	К.С.	справедливість, об'єктивність	чутливість, емоційність
15	К.А.	лінощі, безвідповідальність,	витривалість, відданість справі, стресостійкість,
16	Н.Н.	хитрість, непосидючість, роздратованість	посидючість, роздратованість, хитрість, розчарування
17	Я.Я.	лояльність, м'якість характеру, демократичність	справедливість, відповідальність, об'єктивність
18	Г.Я.	точність, пунктуальність, товариськість, почуття гумору	хазяйновитість, ніжність, доброта, стриманість
19	К.К.	вимогливість, пунктуальність	доброта, чуйність, відповідальність

Як свідчать дані табл. 2, педагоги чоловічої статі в процесі здійснення ними своєї професійної діяльності здебільшого керуються такими особистісними якостями, як відповідальністю (21%), пунктуальністю (17%), об'єктивністю (15%), справедливістю (13%), демократичністю (10%). На думку студентської молоді, вони є рішучими особистостями, які, незважаючи на перешкоди, докладають багато зусиль для досягнення власного успіху. Чоловіки-вчителі частіше, ніж жінки, звертаються до почуття гумору, яке відіграє досить важливе значення в комунікативній взаємодії з учнями. Однак слід зазначити, що поряд із рішучістю й стриманістю прослідковується в деякій мірі їх безвідповідальність, легковажність, що негативно позначається на успішності та ефективності їх професійної діяльності.

Водночас, за результатами опитування, жінкам-педагогам притаманні такі якості, як доброта, чуйність, ніжність (26%), відповідальність (21%), справедливість (11%), що пояснюється їх природною м'якістю характеру, любов'ю до дітей, турботою, гіпертрофованим відповідальним ставленням до виконання професійних обов'язків, бажанням творчо підійти до навчального процесу, зацікавити учнів й гідно їх оцінити.

Висновки. Таким чином, зважаючи на результати проведеного нами дослідження, варто відмітити, що студенти-майбутні педагоги відрізняються належним рівнем розвитку

уявлень про гендерну поведінку особистості, зокрема в умовах її професійної діяльності. Керуючись даними уявленнями як еталоном, зразком, юнаки та юнки відповідним чином проявляють свої статеві відмінності в процесі здійснення ними навчальної діяльності у ВНЗ. Зокрема, студенти-хлопці, на відміну від студенток-дівчат, є більш зваженими, прагматичнішими. Дівчата ж підходять до навчання більш відповідально, старанно, проявляючи вираженішу емоційність, емпатійність до всього, що з ним пов'язано. Утім, незважаючи на окреслені вище розбіжності у ставленні до навчально-професійної діяльності, спільним для представників студентства обох статей є їх винахідливість, справедливість, терплячість, доброзичливість і т.п., які займають не останнє місце в професіограмі сучасного педагога.

Список використаних джерел

1. Агеев В.П. Основы теории гендеру: навч. посібн. / В.П. Агеев. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 536 с.
2. Клецина И.С. Гендерный подход в системе психологического образования / И.С. Клецина // Гендерные исследования: Феминистская методология в социальных науках: материалы 2-й Международной Летней школы по гендерным исследованиям. – Фарос: Наука, 1998.– С. 193-214.
3. Клецина И.С. Практикум по гендерной психологии / И.С. Клецина. – СПб.: Питер, 2003. – 480 с.
4. Курдибаха О.М. Гендерні особливості становлення підлітків у процесі соціалізації / О.М. Курдибаха // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 25. – С. 166-174.
5. Нікітіна І.В. Гендерні особливості студентів як фактор успішності / І.В. Нікітіна // Нові технології навчання. – 2009. – Вип. 17. – С. 48-51.